

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
KOSOVA MİSYONU**

İnsan Hakları ve Topluluklar Departmanı

**Kosova Belediyelerinde Re-entegrasyon ve Yurtlarına
Geri Gönderilen Kişilere dair Stratejinin
Uygulanması**

Kasım 2009

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	1
1. TANITIM	2
2. SİYASAL ÇERÇEVE.....	3
3. BELEDİYE DÜZEYİNDE REENTTEGRASYON VE YURDLARINA GERİ GÖNDERİLER KİŞİLERE DAİR STRATEJİSİNİN UYGULANMASI	4
3.1 Eşgüdüm (koordinasyon) mekanizmaları.....	4
3.2 Öze belediyelere reentegrasyon	7
3.2.1 Sivil belgeler.....	7
3.2.2 Sağlık	8
3.2.3 Eğitim.....	8
3.2.4 İstihdam ve sosyal bakım	9
3.2.5 Konut sorunu ve barınılacak yerler.....	10
4. KARARLAR	11
5. ÖNERİLER.....	12

ÖZET

Ülkelerine Gönderilen Kişilerin Re-entegre Olmaları için Stratejiye (Strateji)¹ göre mülteci statüsünü kazanamayan ya da yasal olarak ev sahibi devletlerde sığınmak hakkını kazanamayanlar yasal kararlarla ya da mahkeme kararlarıyla zorla Kosova'ya geri gönderilen kişilerdir. Ocak 2008 tarihinde Birleşmiş Milletlerin Kosova'da Geçici Yönetiminden (UNMIK) Kosova makamlarına Yeniden Kabul ve Geri Dönen kişiler hakkındaki sınırlı sayıda yetkiler Kosova hükümeti makamlarına devredilmişti ki bu dönemden sonra Kosova hükümeti derece derece kabul edilme ve geri gönderilen kişiler hakkında yapılması gereken etkinlikleri devralmıştır. Bu rapor geri gönderilen kişilerin kabul edilmeleri ve Kosova toplumuna entegre olmaları için ya da Strateji çerçevesi içerisinde şartları yerine getirmeleri için hangi çabaları harcadığını değerlendirmektedir. Mevcut durumda rapor vasıtasıyla sunulan bulgular Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) insan hakları, toplulukların karar alma sürecine katılımı ve de topluluk haklarının korunması ve tanıtımı alanlarında sıralı olarak gözlemlendiği etkinlikler esnasında tespit ettiği bulgulardır.

Bu rapor, Kosova'daki yerel düzeydeki makamların ev sahibi ülkelerden Kosova'ya geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonu konusunda ve de sorumluluklarını yerlerine getirmeleri konusunda zayıf kaldıklarını tespit etmektedir. Stratejinin onaylandığı Ocak 2007 tarihinden itibaren, yerel düzeyde Stratejinin ve konuyla ilgili Eylem Planının uygulanması² konusunda sadece birkaç adımın atıldığını³ ve de sözdeki kişilerin yardımcı olmak ve yeniden entegrasyonu konusunda bütçelerin ayrılmadığını saptamaktadır. Adı geçen Strateji kapsamlı bir şekilde yerel düzeydeki makamlara dağıtılmamış ve de geri gönderilen kişiler hakkında yerel düzeydeki yetkililerin rolleri ve sorumluluklarına dair bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Strateji tarafından belirlenen alanlarda geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonunu kolaylaştırmak için somut adımlar ya da önlemler alınmamıştır ve de belediye bütçelerinde bu kişilerin re-entegrasyonu için herhangi bir maddi kaynak ayrılmamıştır. Geri gönderilen kişilerin sağlık, eğitim, iş bulma ve kendilerine ev temin etme gibi kilitsel alanlarda hala somut eylemler başlatılmamış ve geri gönderilen kişilere ait olacak ilgili belediye bütçelerinde bununla ilgili hiçbir para miktarı ayrılmamıştır. Son olarak da şunu vurgulamak gerekiyor ki, merkezi ve yerel düzeydeki kurumlar arasında işlevsel olabilecek eşgüdüm mekanizmalarının kurulması konuyla alakalı meşgul olan kurumlar için hala bir meydan okumayı (problemi) oluşturmaktadır.

Netice olarak da yurtlarına geri gönderilen kişiler Kosova'ya³ varınca çoğu defa kendilerine yardımlar ya da re-entegre olmaları için erişebilecekleri hizmetler konusunda bilgiler verilmiyor. Aynı zamanda yurtlarına geri gönderilen bireyler ve ailelere ve de özellikle azınlık topluluklarına ait kişilere⁴ konut ya da barınak, eğitim

¹ 10 Ekim 2007 tarihinde Kosova Hükümeti tarafından UNMIK/GÖK'nın Geri Gönderilen Kişilerle dair Re-entegrasyon Stratejisi onaylanmıştır.

² Kosova Hükümetinin Geri Gönderilen Kişilerin Re-entegrasyonuna dair Stratejisinin Eylem Planı (Eylem Planı), Nisan 2008.

³ Kosova hükümetinin zorla geri gönderilen kişiler için evleri inşa etmek programları bulunmuyor. Geri dönen bu kişiler gönüllü olarak dönenler gibi muamale edilmelidirler, çünkü bu kişiler için Kosova hükümetinin evleri inşa etme programları dahil olmak üzere yardımları sunmaktadır.

⁴ Raporda daha iyi bilgi vermek için şunu belirtmek gerekmektedir, belediye düzeyinde belli bir sayıda sayıları olan topluluklar, çoğunluk konumunda olmayan topluluklar olarak adlandırılmaktadırlar.

görme, ekonomi fırsatları hakkında yardım edilmiyor ve netice olarak da bu, onların topluma re-entegre olmaları için büyük sorunları teşkil etmektedirler.

Bu rapor, merkezi hükümet ve ilgili yerel yetkililere olduğu gibi uluslar arası aktörler ve ev sahibi ülkelere ait birçok önerileri içermektedir. Sözü geçen öneriler taraflar arasında daha büyük bir koordinasyonun yapılması ve bilgilerin sunulması ihtiyacını olduğu gibi geri dönen kişilerin ihtiyaçlarını giderecek enstitüsel mekanizmaların ve kapasitelerin kurulması ve güçlendirilmesi ve bu Stratejinin gerçekleştirilmesi için gerekli olan bütçe yedeklerinin tahsis edilmesi gereksinimine işaret etmektedir. Kosova enstitülerinin, ev sahibi ülkeler desteğiyle birlikte geri dönen kişilerin kabul edilmesi ve re-entegrasyonu için gerekli olan tüm koşulların temin edilmesi amacıyla gereken tüm önlemleri almaları gerekir. Bu önlemlerin alınmasıyla geri dönen kişilerin Kosova toplumuna şerefli bir şekilde geri dönmeleri temin edilecektir.

1. TANITIM

Son birkaç yıl içerisinde Kosova'dan kabark sayıda yerlerinden edinmiş kişileri kabul eden ve barındıran devletler, bu kişileri Kosova'ya geri göndermeyi düşünmektedirler. Birleşmiş Milletlerin Mülteciler konusunda Yüksek Komisyneri'nin (UNHCR) istatistiklerine göre 2009 yılı Ocak ve Eylül aylarında toplam olarak 2,144 kişi zorla Kosova'ya geri gönderilmiş. Bu kişilerden 130'u risk altında bulunan toplulukların üyeleridir ve bu kişilere devamlı olarak uluslararası örgütü olan UNHCR⁵ tarafından korunmalarının sağlanması gerekmektedir. 2008 yılında 2,550 birey zor kullanılarak geri gönderilmiş, oysa 2007 yılında sayı 3,219, 2006 yılında 3,569 ve 2005⁶ yılında 3,554 idi. Kosova'ya geri gönderilen kişilerin çoğunluğu Kosovalı Arnavutlar oluşturmaktadır, ancak zorla geri gönderilenler arasında Kosovalı Romlar, Aşkali, Mısırlı, Kosova Sırp ve Kuzey Mitroviçada⁷ yaşayan Kosovalı Arnavutlar da bulunmaktadır. Kosovalı Sırlar, Romlar ve belediye düzeylerinde bazı yerlerde Kosovalı Arnavutlar da UNHCR⁸ tarafından risk altında olduklarını düşünmektedir.

Geri gönderilenlerle ilgili kapsamlı politikayı ve işlevsel çerçeveyi ve de yerel düzeydeki kurumlara yetkilerin transferini hazırlamak için 2007 yılında UNMIK'in Topluluklar, Geri Dönüş ve Azınlık Sorunları Ofisi ve Geçici Özyönetim Kurumları Yeniden Kabul Politikasını⁹ ve de konuyla ilgili Stratejiyi¹⁰ hazırladı. 1 Kasım 2008 tarihinde Kosova hükümet direkt olarak yeniden kabul ve diğer ilgili konular

⁵ UNHCR Genel İstatistikleri – Eylül 2009 sonu bilgileri. Kosova'da Bireysellerin Uluslararası Kuruluşlar tarafından Devamlıca Korunmasına dair UNHCR'in konuyla ilgili Durum Belgesine göre (Haziran 2006) Kosova Sırları, Romlar ve azınlık durumunda bulunan Kosovalı Arnavutların durumu hala risk altında bulunduğunu göstermektedir ve sığınak sağlayan devletler tarafından faydalanmaları devam etmelidir.

⁶ UNHCR Genel İstatistikleri – Eylül 2009 sonu bilgileri.

⁷ Geri Gönderilen Kişilere dair Re-entegrasyon Stratejisine göre, geri gönderilen kişiler ya da zorla geri gönderilen kişileri mülteci statüsünü kazanmayı başaramayan kişiler, ya da yasal kararlar veya mahkeme kararıyla üçüncü bir ülkeden Kosova'ya gönderilmişler olanlardır. (Bölüm 1).

⁸ UNHCR'in Kosovalı Bireyseller için Devamlı Olarak Uluslararası Korunmanın İhtiyaç duyulduğuna dair Durum Belgesine bakınız (Haziran 2009).

⁹ UNMIK/GÖK Yeniden Kabul Etme Politikası, Ekim/Kasım 2007.

¹⁰ 1. dip nota bakınız.

hakkında ev sahipliği yapan devletlerle iletişim kurmaya başladı ve Batı Avrupa'nın bazı devletleriyle¹¹ Yeniden Kabul anlaşmaları için iki taraflı müzakereler başlamıştır.

Bu geçiş döneminin ışığı altında bu rapor Kosova'daki yerel yetkililerin geri gönderilen kişiler ve bu kişilerin re-entegre olmaları konusunda mevcut olan yasal çerçeve altında bulunan yetkilerini nasıl kullandıkları değerlendirmektedir ve Kosova toplumuna dönen kişilerle ilgili planların yapılmasını konusunda yardımcı olmaktadır. Bu rapor kişilere sığınak (azil) veren ev sahibi devletleri tarif etmemektedir, bu rapor öz belediyelerine geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir re-entegrasyonu ve kabulleri için politika ve prosedürlerin oluşturulmasına odaklanmaktadır.

2. SİYASİ ÇERÇEVE

Geçenlere kadar UNMİK Kosova vatandaşlarının¹² geri gönderilmeleri ve onların kabulleriyle alınan en önemli kurumu oluşturuyordu. UNMİK 1999 yılından itibaren geriye gönderilen kişilerin normal şartlarda yavaş yavaş ve şerefli bir şekilde geri gönderilmeleri ve uluslararası toplumu tarafından korunmaları ihtiyacı duyulan kişilerin zorla geri gönderilmesini önlemek için 20'den¹³ fazla devletle ve özellikle korumasız grupların¹⁴ gönderilmesi konusunda işbirliğinde bulunmuştur. Güvenlik açısından sorunlar, barınak yerlerini olmaması, yeterli olmayan sağlık hizmetler, geliştirilmemiş sosyal güvenlikleri, bu kişilere belediyelerin ve diğer kurumların yardım sunmalarındaki sınırlı kaynakları Kosovaya¹⁵ geri gönderileceklerin sayısının az olmasında UNMİK önemli rolü oynamıştır. Aynı zamanda UNMİK bu kişilere ev sahipliği yapan devletlerden entegre olmaları için programların hazırlanmasını maddi yardım, eğitim, istihdam, gelir getiren programları, barınak sağlanması ve entegre olmalarıyla diğer yardımlarını sunmalarını talep etmiştir. Bu yardımlar sonrası bu kişilerin gönüllü olarak Kosovaya dönecekleri ve yeniden re-entegre olmaları konusunda sorun yaşamayacakları düşünülmüştü.

Bu süreçle ilgili yetkileri Kosova kurumlarına transfer ederken UNMİK'in Topluluklar, Geri Dönüş ve Azınlık Sorunları Ofisi 2006 yılında Geçici Özyönetim Kurumlarına Kosovaya geri gönderilen ve onların re-entegre olmalarına idari etmek ve kolaylaştırmaya dair stratejinin hazırlanmasında yardımcı olmuştur. 25 Ekim 2006 yılında Kosova hükümeti ilgili bakanlıklar temsilcileri, uluslararası kuruluşlar ve yerel uzmanlardan¹⁶ oluşan İdari Kurulunu kurdu. Bu kurula Kosovaya geri gönderilen

¹¹ 15 Ekim 2008 tarihinde Kosova'daki eşgüdüm ve büyükelçilere gönderilen mektupta Dışişleri Bakanlığı, Sınırların İdari Edilmesi, Sığınak ve Göçlerle ilgili Birimi, Kosovalı vatandaşlara ev sahipliği yapan devletleri, Bakanlığın, 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren UNMİK Dairesi Topluluklar, Geri Dönüş ve Azınlıklar ilişkileri Ofisinden geri dönüş ile ilgili tüm sorumlulukları üstleneceğini ve tüm taraflar için ana irtibat olacağını bildirmiştir .

¹² Kosova'nın Geçici Özyönetim Kurumları için UNMİK'in Anayasal Çerçevesine dair 2001/9 No'lu Yönetmeliği vesilesiyle dışişleri ve sınırları korumak için rezerve edilen yetkiler, 15 Mayıs 2001.

¹³ Almanya, İsveç ve İsveç'le özel İyi Niyet Anlaşmaları imzalanmıştır.

¹⁴ 1999 yılında itibaren UNMİK'in geri gönderilen kişilerle ilgili politikaları uluslararası standartlar ve UNHCR'in önerilerine dayalıydı. Bu nedenle UNMİK UNHCR'e göre uluslararası devletler tarafından hala korunmaları gereken kişilerin geri gönderilmelerini kabul etmedi. Aynı zamanda UNMİK gönüllü olarak geri dönen Kosovalılar için de karşı çıkmadı (UNMİK'in Geri Gönderilenlerle ilgili Politikası hakkında Özgeçmişi ile Bilgiler, Haziran 2006).

¹⁵ UNMİK'in Geri Gönderilenlerle ilgili Politikası hakkında Özgeçmişi ile bilgiler, Haziran 2006.

¹⁶ Yönetim Bordu İçişleri Bakanlığı ve UNMİK'in Topluluklar Geri Dönüş ve Azınlık Sorunları Ofisi tarafından işbirlik içerisinde yönetildi. Yönetim Bordu, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre ve Alan Planlaması Bakanlığı, Yerel Yönetim ve İdari Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık

kişiler ve bu kişilerin re-entegre olmaları konusunda ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimler arasında sorumluluk ve rolleri hakkında oybirliğine varılmasını sağlamak görevi verilmişti. Ayrıca re-entegrasyon sürecini idari etmek ve mekanizma ve prosedürleri oluşturmak görevi verilmişti. 10 Ekim 2007 tarihinde Kosova hükümeti Geri Gönderilen Kişilerin Re-entegrasyonu Stratejisini onayladı.

Strateji, geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir re-entegrasyonunu sağlamak amacıyla yasal re-entegrasyon, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal bakım, barınak, mülkiyetler ile ilgili konular hakkında nelerin yapılması gerektiğini ve hangi önlemlerin alınmasına ihtiyaç duyulduğunu içermektedir. Azınlık topluluklarına ve toplumun korumasız olan guruplarına özel ilgili gösterilmiştir. Strateji, ilgili merkezi kurumların ve yerel kurumların sorumluluklarını vurgulamaktadır, merkezi ve yerel düzeydeki eşgüdüm mekanizmalarını tanıtmaktadır ve Stratejinin uygulanmasını gözetlemek ve denetlemek için bakanlıklar arasında eşgüdüm kurulmasını önermektedir. Bu Strateji “geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonunun kontrol altında tutulması için özellikle gönüllü olmayan geri dönüşlerin duruma sosyal ekonomik açıdan nasıl etki edeceğini ve farklı bakış açılarından kritik problemlerin analizi ve değerlendirilmesine.”¹⁷ İlkesine dayalıdır. Strateji, eşitlik ilkesine dayanarak geri gönderilen kişilerin etkili bir şekilde kamu hayatının her alanında entegre olmalarını sağlamak için uygun program ve eylem planı vasıtasıyla uyumlu olması gerekmektedir.

2008 Nisan ayında Kosova hükümeti Stratejiyi uygulamak için planı nihaileştirdi. Plan, Stratejide tespit edilen özel alanlar için her bir bakanlığın bütçe önerilerini içermektedir ve Stratejini uygulanması için ve hangi zamana kadar uygulanmasına dair merkezi hükümet ve yerel hükümet tarafından hangi somut etkinliklerin yapılması gerektiğini ve detaylı neticeleri içermektedir. Hesaplamalar yapılırken bir yıl için 5000 kişinin geri gönderileceği tahmin edilmiştir.

3. BELEDİYE DÜZEYİNDE RE-ENTEGRASYON VE YURDLARINA GERİ GÖNDERİLEN KİŞİLERE DAİR STRATEJİNİN UYGULANMASI

3.1 Eşgüdüm mekanizmaları

Belediye Topluluklar Ofisleri ve Belediye Geri Dönüş Yetkilileri

Belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkililerinin¹⁸ özel görevleri, özel belediyelerde geri dönenler dahil olmak üzere tüm topluluk üyelerinin ihtiyaçlarını belediye hizmetlerinin ve politikalarının karşılamasını sağlamalıdır. Dolayısıyla bu Strateji yukarıda bahsedilen ofisler hakkında merkezi hükümetin ve yerel yetkililerinin rolleri konusunda eşgüdümü belirtmektedir. Belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkililerin özellikle merkezi hükümet ve yerel düzeyle iletişim

Bakanlığı, Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, uluslararası kuruluşlar (UNMİK, AGİT, Uluslararası Göz Kuruluşu, Avrupa Birliği Planlama Timi) ve belediye toplulukları ofisleri dahil diğer uluslararası ve yerel uzmanlar temsilcileri tarafından oluşturulmuştur.

¹⁷ Strateji, Bölüm 1, Tanıtım.

¹⁸ Kosova Belediyeleri Özyönetimine Dair 2000/45 No’lu UNMIK Yönetmeliğine değişiklik getiren Belediyelerin Özyönetimine Dair 2007/30 No’lu UNMIK Yönetmeliği ile 2006 yılına ait Kalıcı Geri Dönüş Dair Gözden Geçirilmiş Elkitabına bakınız.

kurma konusunda irtibat kişiler konumunda bulunacaktır; belediye düzeyinde yurtlarına geri gönderilen kişiler hakkında irtibat kurulması açısından en önemli kişi konumundadırlar; belediye yönetimi içerisinde yetkili ofislere geriye gönderilen kişilerin ihtiyaçları konusunda bilgiler verir ve geri gönderilen kişilere kendi hakları ve mevcut olan destek¹⁹ konusunda bilgiler verir.

Maalesef ilgili belediye yetkilileri arasında geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonuna dair mevcut olan politika çerçevesinin içeriği hakkında ve mevcudu hakkında çok az bilgileri vardır. Belediye geri dönüşü²⁰ 4 yetkilisi ve belediye toplulukları ofisindeki²¹ 1 yetkili dışında görüşmelerin yapıldığı diğer yetkililer Strateji ve Eylem Planı kopyalarını almamışlar. Bunun dışında sadece sınırlı sayıda belediye yetkilileri bu belgenin (strateji) içeriği ve öngörülen önlemler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Aslında, Kosova'da belediyelerin büyük çoğunluğu geriye gönderilen kişiler konusunda merkezi kurumlarla irtibatla bulunmaları için herhangi bir organı kurmamışlar durumda. Bazı belediyelerdeki yetkililer eşgüdümü sağlamak konusundaki rol belediye geri dönüş yetkililerinin²² görevi olması gerektiğini düşündüklerini vurguladılar. Birçok örneklerde belediye geri dönüş yetkilileri geri gönderilen kişiler hakkında özel rolleri ve sorumlulukları hakkında bilgileri ne olduklarını bilmiyorlar, bunun dışında da görevlerini yerine getirmeleri için belediye liderlerinden ne gerekli talimat ne de maddi kaynakları almış durumdadılar.

Bugüne kadar Kosova'da belediyelerin hiçbiri yapılacak olan gönüllü dönüş²³ hakkında merkezi hükümet tarafından da önceden hiçbir bilgi almamıştır. Belediyelerde görüşülen belediye yetkilileri geriye dönen kişilerin dönüş detayları hakkında, sayıları hakkında ve bu kişilerin özel ihtiyaçları hakkında hiçbir zaman bilgi almadıklarını vurguladılar. Konuyla ilgili gerekli bilgilerin sağlanması gerekmektedir, ancak o zaman en ciddi şekilde²⁴ ihtiyaçları olan kişilere etkili bir şekilde kabul hazırlıkları yapılabilir. Genel olarak belediye toplulukları ofisi ve geri dönüş yetkilileri konuyla ilgili merkezi hükümet yetkilileri tarafından bireysel kişiler hakkında ve hükümetin mevcut olan politikaları ve programları hakkında kendilerine bilgilerin verilmediğini iddia etmektedirler.

Kosova'da mevcut olan 33 belediyeden 15'inde belediye topluluklar ofisi ve geri dönüş yetkilileri geri gönderilen kişiler hakkında bilgileri toplamaktadırlar, gerçi bu

¹⁹ Strateji, Bölüm 8, Horizontal ve Vertikal Açılarda Sorumluluklar ve Partnerlik ve Bölüm 9, Geri Gönderilenlerin Re-entegrasyonuna dair Stratejini Uygulanması için Eşgüdüm Mekanizmaları.

²⁰ Ferzovik, Gilan, Obiliç ve Podujevo.

²¹ Ferzovik.

²² Elezhan, Kamenica, Kaçanik, Novobirido, Şturptse, Vitina, Mitroviça, Skenderay, Vuçiturn, Leposaviç, Zubin Potok, Zveçan, Podujevo ve Ştimle.

²³ Stratejiye göre yerel Yönetim ve İdari Bakanlığı İçişleri Bakanlığından ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından bilgileri aldıktan sonra, geri dönenlerin sayısı, özel ihtiyaçları ve barınak, eğitim ev sağlık dahil olmak üzere tüm bu konular hakkında bilgileri belediye yetkililerine göndermekle sorumludur. Bu kişiler kabul edildikten sonra belediye yetkililerin bu kişilerin öz belediyelerine re-entegre olma konusunda kendilerine yardımcı olmalıdır. (Bölüm 1).

²⁴ Sadece Ferzovik belediyesindeki topluluklar ofisi temsilcisi gönüllü olmayan geri dönüşler hakkında bilgiler aldığını vurguladı. Geri gönderilenler hakkında Kosovaya varışları ve sayıları hakkında bilgiler verilmiş, ancak geri gönderilenlerin özel ihtiyaçları hakkında bilgiler verilmemiş.

bilgiler geri dönen kişilerin belediye yetkililerine destek²⁵ için gittiklerinde toplanmaktadır. Bu tür bilgiler herhangi bir diğer kurum toplamamaktadır. Geri dönen kişiler hakkında sadece 9 belediyede²⁶ bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu belgelerin içerdiği bilgilerin kalitesi tartışılabilir. Çoğu defa mevcut olan bilgiler sadece dönen bireylere ait temel bilgileri ve döndükleri yerleri içermektedirler. Diğer iki belediye yetkilileri raporun hazırlandığı sırada geri dönmelerin²⁷ olmadığı ve dolayısıyla konuyla ilgili kayıtların yapılmadığını vurguladılar. Son olarak da Kosova’da 16 belediyede geriye dönen kişiler²⁸ hakkında kayıtlar bulunmamaktadır.

Belediye müdürleri ve belediye meclisleri

Yerel düzeyde belediyelerin sağlık, eğitim ve diğer bölümleri ya da departmanları Yerel Yönetim ve İdari Bakanlığı ve bakanlıklar arasında eşgüdümü sağlaması için kurulacak olan organıyla işbirliği (kurulması gerekiyor) içerisinde Stratejinin uygulanması konusunda sorumludurlar. Özellikle belediye müdürleri konuyla ilgili belediye meclisinin komitelerine önerilerde bulunmalıdır; bireysel konularla uğraşı vermeleri için belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkilileri arasında eşgüdümü sağlamalıdır; Stratejinin uygulanmasına dair ilerleme raporunu hazırlar; ve Stratejide re-entegrasyon alanları hakkında dile getirilen konular için bütçeyi önermelidir. Belediye Meclisinin siyasi ve maliye komitesi konuyla ilgili belirlenen politikaların yerel yönetim yetkilileri tarafından sorumlu bir şekilde ayrılmış belediye bütçeleriyle²⁹ birlikte eylemlere ya da etkinliklere dönüşmesini sağlamalıdır.

Belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkilileriyle³⁰ yapılan görüşmeler gibi belediyenin kıdemli görevlileriyle de görüşmeler yapıldı ve onlar da Strateji ve Eylem Planı kopyalarını almadıklarını ve bu belgelerin³¹ içeriği hakkında bilgileri olmadığını vurguladılar. Bunun dışında gözüküyor ki hiçbir belediye merkezi hükümetten geri dönen kişilerle ilgili re-entegrasyon konusunda ilgili politika çerçevesini uygulamak hakkında talimat almamış durumda. Buna benzer olarak da yerel düzeydeki geri dönen kişilerin re-entegrasyonunu kolaylaştırmak için merkezi hükümet tarafından ne bir program hazırlanmış ne de fonlar ayrılmıştır.

Aynı zamanda hiçbir belediye geri gönderilen kişiler hakkında re-entegrasyon planlarını ya da prosedürlerini hazırlamamıştır. Belediyelerin 2008 ve 2009 yılı bütçelerinde geri gönderilen kişiler kategorisi hakkında herhangi bir bütçe ayırmamış. Belediyenin ne sağlık ne de eğitim müdürlükleri ne de ilgili ofisleri Strateji uygulanması konusunda görevlerini yerlerine getirmeleri için ek kaynaklar verilmemiştir.

²⁵ Ferzovik, Gilan, Kamenica, Vitina; Lipyan, Kosova Ovası, Ştimle, Istok, Klina, Prizren, Dragaş, Malişev, Suhareka, Rahovça, Yakova.

²⁶ Ferzovik, Vitina, Istok, Lipyan, Prizren, Dragaş, Malişev, Rahovça, Yakova.

²⁷ Ştriptse ve Novo Burdo.

²⁸ Elezhan, Kaçanik, Priştina, Obilić, Podujevo, Glogovaç, Mamuşa, Leposaviç, Zubin Potok, Zveçan, Mitroviça, Skenderay, Vuçitirn, Deçan, İpek ve Yunik.

²⁹ Strateji, Bölüm 9, Geri Gönderilenler için Re-entegrasyon Stratejisinin Uygulanması için Eşgüdüm Mekanizmaları.

³⁰ Vuçitirn ve Prizrendeki İdari Müdürleri.

³¹ Belediyelerde şu kişilerle görüşmeler yapıldı: başkanlar, asbaşkanlar, topluluklardan sorumlu asbaşkanlar, genel idari ve personel müdürleri, kadastro yetkilileri, maliye ve ekonomi, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler merkezi yetkilileri, belediyede projelerden sorumlu yetkili, yasal yetkililer, belediye kütük dairesi, belediye sivil kayıt memuru, belediye meclisi başkanları.

3.2 Öz belediyelere re-entegrasyon

3.2.1 Sivil belgeler

Konuyla ilgili Stratejide belirlenen geri gönderilen kişilerin kişisel belgelere erişimlerini sağlamak konusundaki amaçları yerine getirmek vesilesiyle yerel yönetimler özellikle Rom, Aşkali ve Mısırlı³² topluluk üyelerinin kişisel belgelere sahip olmaları için bazı çabaları sarf etmiştir.

Sınırlı sayıda yerel yönetim kurumları geri dönen kişilerin sivil belgelere sahip olmaları için özel önlemleri almışlardır, genellikle bu kişilere nerede sivil kayıt olabilirler ya da yasal olarak nerde barınabilirler³³ ve bu konularla ilgili prosedürler hakkında bilgiler vermişlerdir. Bundan ziyade birçok belediyede belediye topluluklar ofisi ya da belediye topluluklar ofisi yetkilileri Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluklarına³⁴ ait kişilerin sivil kayıtlarını yapmak için belediye kütük daireleri ve UNHCR/Kosova'da Sivil Kayıt Programı (CRP/K) ile yakından işbirliğinde bulunmuşlardır. Bu yardımlar, kişisel belgeler için başvuranlara sivil kayıt işlemlerini tamamlamaları, belgelere sahip olmayan kişilere tanıkları tespit etmek gereken belgeleri sağlamak ve bazı durumlarda Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluk üyelerini administratif ödeneklerden muaf tutulmuştur.

Bu yardımlar dışında sadece birkaç belediyede yerel yönetim kuruları tarafından geri dönenler için sivil belgelere sahip olmanın önemi ve mevcut olan belediye hizmetleri hakkında bilgileri broşür ve diğer bilgilendirme malzemeleriyle ulaştırmak için çaba sarf etmiştir. Belli bir sayıdaki belediyelerde idari müdürleri ve belediye kütük dairesindeki yetkililer kişilerin sivil belgelere sahip olmaları için ilgili ofislerine başvurmaları gerektiğini ifade ettiler, aynı zamanda herhangi bir özel önleme ihtiyaç duyulmadığını vurguladılar. Bu konu hakkında merkezi hükümetten yerel yönetimlere talimatların gönderilmemesi çoğu defa yerel kurumların esnek yaklaşımı sergilememelerine ve de yasal haklara sahip olmak için tüm sivil belgelerin olması için ya da geri gönderilen kişilere³⁵ verilmesi için herhangi bir pozitif önlemleri almamalarına vesile olmaktadır.

Sivil belgelerin olmaması ve sivil durumu kayıt etme imkânlarının olmaması geri gönderilen kişiler için ciddi sorunları yaratabilir. Uygun bir şekilde kayıt olmadan bireyseller re-entegrasyon konusunda önemli engellerle karşı karşıya kalabilirler,

³² Strateji, Bölüm 3.1, Yasal Re-entegrasyon – Sivil Belgelere Erişim.

³³ Beş belediye geri dönüş yetkilisi (Gilan, Poduyeva, Prizren, Ştimle, Rahovça), altı belediye topluluklar ofisi (Dragaş, Ferzovik, Yakova, Gilan, Prizren, Mitroviça), bir belediye kütük dairesi (Obiliç) ve üç belediye sivil kayıt merkezi (Mitroviça, Poduyevo, Ştimle).

³⁴ Uyuksuz kişilerin durumunu göz önünde bulundurarak UNHCR “Kosova'da Rom, Askali ve Mısırlıları hedefleyen Sivil Kayıt Kampanyası” için eylem planını hazırladı (UNHCR Kosova Ofisi, OCM Koruma Ofisi, Temmuz 2006). Projeye uygulamak açısından UNHCR'in en önemli partneri olan Kosova'da Sivil Hakları Programı (CRP/K) Eylül 2006 yılında Sivil Kayıt Kampanyasını uygulamaya başladı. 2007 ve 2008 yılları boyunca, CRP/K sivil kayı usulleriyle ilgili esneklik ve Rom, Aşkali ve Mısırlı topluluklarını idari ücret ödemelerinde muaf tutmayı amaçlayan, 22 belediyeye iyi niyet anlaşmasında bulunmuştur.

³⁵ Strateji, İçişleri Bakanlığı tarafından geriye gönderilen kişilerin sivil belgelere sahip olmalarını ve kayıt olmalarını kolaylaştırmak amacıyla yerel düzeydeki yetkililere ya Yerel Yönetim ve İdari Bakanlığı tarafından bir Talimatın gönderilmesini öngörmektedir. (Bölüm 3,1 geri Gönderilen kişilerin Yasal olarak Re-entegrasyonu – Sivil Belgelere Erişim).

ayrıca belediye hizmetlerine sınırlı erişimleri olur ve eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, istihdam ve diğer re-entegrasyon imkanlarına pek fazla erişemezler. Bu belgelerin olmaması ayrıca bu kişiler için işgal edilmiş mülkiyetlerine erişmek ve mülkiyetlerinin geriye verilmesini talep etmeleri konusunda zorluklarla karşılaşmalarına vesile olabilir.

3.2.2 Sağlık

Stratejinin uygulanmasıyla yurtlarına geri gönderilen kişilerin Kosova'nın sağlık sistemine ulaşmalarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanında yerel düzeyde yurtlarına gönderilen kişilerin özellikle sağlık sorunlarını³⁶ çözmek veya bu doğrultuda olumlu adımlar ya da önlemler alınmamıştır ya da pek fazla bir çalışma yapılmamıştır.

Genel olarak belediyelerin sağlık müdürlükleri yurtlarına gönderilen kişilerin tespit edilmesi ve sağlık hizmetlerinin müsait olduğuna dair herhangi bir etkinlikte (mesela broşür ve afişlerin hazırlanması, seyyar timlerin oluşturulması, bilinçlendirme kampanyalarıyla) bulunmamaktadır. Belediye kurumları, yurtlarına gönderilen kişilerin daha önceden yaşadıkları öz belediyelerine geri gönderildiklerinden sonra sağlık hizmetlerine erişmek konusunda zorluklarla karşı karşıya kalmadıklarını iddia etmektedirler. Sağlık alanında alınan önlemler genellikle yurtlarına geri gönderilen kişileri hedef almamaktadır. Yurtlarına geri gönderilen kişiler sağlık hizmetleri esnasından muaf tutulmamaktadırlar, yani re-entegrasyon süreci esnasında diğer vatandaşlar gibi aynı muameleyi³⁷ görmektedirler.

Yurtlarına geri gönderilen kişilerin genellikle sağlık hizmetleri kurumlarında³⁸ kayıtların yapılması için kişisel belgelere sahip olmamalarında kaynaklanmaktadır, ayrıca tamamlanmış sağlık kayıtları, Kosova'da sağlık şartlarının muamelesi konusunda elverişli takibin olamamasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda yurtlarına gönderilmiş kişilerin kırsal bölgelerde sağlık hizmetleri kurumlarına fiziksel açıdan, yani kamu ulaşımının olmamasından dolayı erişimlerin uygun olmaması, sağlık hizmetleri için maddi güçlerinin her zaman olmaması, korunmasız ya da durumları zor olan aileler için en büyük problemlerden birini teşkil etmektedir.

3.2.3 Eğitim

Sözdeki Strateji yurtlarına geri gönderilen çocuklar için Kosova'daki eğitim sistemine entegre olmaları için birçok önlemleri öngörmektedir. Ancak, bu alanda³⁹ öngörülen önlemleri uygulamak için herhangi bir somut adım bugüne kadar atılmamıştır.

Belediyelerde eğitim hakkında yapılan planlamalarda (planların hazırlandığı belediyelerde) yurtlarına geri gönderilen çocuklar kategorisi için planlama yapılmamış ve özel ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamıştır. İlgili belediye kurumları tarafından re-entegrasyon programlarının hazırlanması ve uygulanması için,

³⁶ Strateji, Bölüm 3,2, Sağlık Hizmetlerine Erişim.

³⁷ Strateji şunu talep etmektedir "tamamen entegre olduklarına kadar geri gönderilen kişiler sağlık hizmetleri hakkında ödemelerden muaf tutulmalıdırlar" (Bölüm 3,2 Sağlık Hizmetlerine Erişim).

³⁸ Mevcut olan bilgilere dayanarak tıbbi muayene için kimlik belgelerine ihtiyaç duyulmamaktadır, sadece özel muayene ve hastanede tutmak için kimlik belgelerine gereksinim duyulmaktadır.

³⁹ Strateji, Bölüm 3,6, Eğitim.

mesela ana dilinde kurslar, ek dersler ya da müfredat dışında ek etkinliklerin düzenlenmesi için maddi kaynaklar sağlanmamıştır. Aslında, belediye müdürlüklerinin çoğu yurtlarına geri gönderilenler hakkında hükümete ait stratejinin mevcut olduğu hakkında bilgileri bulunmamaktadır ve belediye müdürlüklerinden hiçbiri yurtlarına geri gönderilen çocuk ve gençlerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için stratejini uygulanmasına⁴⁰ dair yerel hükümetten herhangi bir talimat almamış.

Genel olarak yurtlarına gönderilen çocukları için re-entegrasyonla ilgili yardımlar mevcut olan hizmetler ve eğitimleri hakkında temel bilgilerle sınırlanmaktadır. Sadece sınırlı sayıda belediye müdürlükleri ekonomi durumları kötü olan öğrencilere okul kitapları ve eğitim malzemelerini ücretsiz⁴¹ olarak sağlamak için bazı etkinliklerde bulunmuşlardır. Genellikle belediyelerde eğitim müdürlüklerinin müdürleri yurt dışından geri gönderilen öğrenciler için ek etkinliklerin yapılması ya da bu öğrencilere bursların verilmesi için maddi kaynakların mevcut olmadığı vurgulamaktadırlar. Sadece birkaç kurum ya ofis azınlık toplulukların⁴² yaşamış oldukları kırsal bölgelere giderek yurtlarına geri gönderilen kişilerin mevcut olan eğitim olanakları, hizmetler ve ilgili bakanlıklar hakkında bilgiler vermişlerdir. Ancak konuyla ilgili alınan önlemler ya da atılan adımların genellikle sistematik ve yurtlarına geri gönderilen çocukları hedeflemediği görünmüştür.

Zorla Kosovaya gönderilen kişiler için, bilhassa çocuklar için negatif yönde etkileri bulunmaktadır. Çünkü bu çocuklar yıllarca Kosova dışında eğitim sisteminde eğitim görmüşler ve Kosovaya gönderildikleri esnada farklı eğitim sistemine entegre olmalarında dil engelleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu çocuklardan çoğu Arnavutça ya da Sırpça dilini bilmiyor ve netice olarak da ana dillerinde eğitim görmeleri ve ayrıca farklı eğitim sisteminde uyum sağlamaları için zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Aynı zamanda okullara kayıt olmak konusunda da belgelerin sağlanmasında zorluklar yaşanmaktadır. (mesela, doğum belgesi, diğer devletlerde kazanılmış diploma ve sertifikaların tanınması)

3.2.4 İstihdam ve sosyal bakım

Stratejiye⁴³ uyumlu olarak istihdam ve sosyal bakım alanlarında öngörülen önlemleri uygulamak konusunda ilgili belediye yetkilileri tarafından somut adımlar atılmamış ya da çabalar sarf edilmemiştir.

Genel olarak, yurtlarına geri gönderilen kişileri hedefleyen özel istihdam programları mevcut değildir. Tüm bölgelerde danışmaların yürütüldüğü bölgesel istihdam (iş bulma) merkezi yetkilileri ve mesleki eğitim merkezi yetkilileri yurtlarına gönderilen kişiler yardım olmak için özel programların olduğuna dair bilgiler yoktu. Yurtlarına gönderilen kişilerin istihdam konusunda olanakları artırmak için yerel düzeyde programlar ya da projeler hazırlanmamış durumda, ayrıca gelir getirecek olan etkinlikler de yerel yetkililer tarafından tanıtılmamış durumda. Çoğu defa yurtlarına

⁴⁰ Strateji, Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından belirlenen şartları, kriterleri ve prosedürleri uygulamak için idari talimatın yayınlanmasını öngörmektedir (Strateji, Bölüm 3.6 Eğitim).

⁴¹ Örnek olarak Istok, Prizren ve Rahovça belediyeleri.

⁴² Örnek olarak Mitroviçadaki belediye müdürü belediyenin güney kısmında belediye sıralı olarak Rom mahallesinde yaşayan Romlarla toplantılar düzenlediğini vurguladı.

⁴³ Strateji, Bölüm 3,3, İstihdam ve Bölüm 3,6, Sosyal Hizmetler.

gönderilen kişiler daha fazla bilgi edinmeleri ve istihdam konusunda⁴⁴ olanaklarını artırmaları ve profesyonel eğitim⁴⁵ hakkında danışmak için dış kuruluşlara gönderilmektedirler.

İç karartıcı istihdam olasılıkları ve Kosova'da mevcut olan çok zor ekonomi ve sosyal şartları yurtlarına gönderilen kişiler ve Kosova halkı tarafından en fazla karşı karşıya kalınan sorunları teşkil etmektedirler. Yurtlarına gönderilen kişilerin büyük çoğunluğu işsiz vaziyette ya da geçimlerini sağlamaları için kısa vadeli işlerde çalışacaklarına güvenmektedirler. Bu ailelerin gelirleri genelde sosyal yardımlardan ya da yardımsever uluslararası kuruluşlar tarafından az da olsa sağlanmaktadır, ayrıca yabancı devletlerde çalışan yakınları tarafından az çok para kendilerine gönderilerek geçimlerini sağlamaktadırlar. Uzun vadeli işleri olmayanlar gurubundan en fazla Rom, Aşkali ve Mısırlı kadınlar ve engelliler etkilenmektedirler.

Son iki yıl içerisinde yurtlarına ya da öz belediyelerine dönen kişilerin yaşamış oldukları belediyelerin çoğundaki belediye yetkililer, dönen kişilere düzenli olarak sosyal yardımlar konusunda, sosyal yardım kazanmak hakları konusunda prosedürler, emeklilik yardımı konular hakkında bilgiler verdikleri iddia etmektedirler. Ancak, sadece sınırlı sayıda belediyelerdeki yetkililer bireyleri ve aileleri ziyaret ederek ve ilgili ofislerle⁴⁶ irtibata geçmelerini sağlayarak sosyal yardıma ihtiyaç duyan aileleri tespit etmek için aktif önlemleri almışlardır. Yurtlarına geri gönderilen kişileri⁴⁷ ziyaret eden sınırlı sayıda sosyal bakımı hizmetleri merkezi ve geri dönüş yetkilileri dışında, devlet kurumların hiçbiri öz belediyelerine gönderilen bu kişilere mevcut olan sosyal yardımlar şeması ve bu şemalara nasıl kayıt olunması gerektiğini hakkında bilinçlendirme etkinliklerini düzenlememektedirler.

3.2.5 Konut sorunu ve barınılacak yer

Strateji, yurtlarına geri gönderilen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerine evlerin inşaa edilmesi ve barınak programları dahil olmak üzere durumlarını düzeltmek için birçok öneride bulunmaktadır.⁴⁸ Ancak, yerel düzeyde bu doğrultuda herhangi bir somut ilerleme yapılmadı.

Kosova'da hiçbir belediye yurtlarına geri gönderilen kişiler için barınak bulma ya da sürekli konut bulma konusuyla ilgili herhangi bir adım atmamış durumda, ayrıca yurtlarına geri gönderilmiş kişilerin barınak sorununu çözmek için bütçelerinde herhangi bir bütçe ayırmamış. Aslında, hiçbir belediye yurtlarına geri gönderilen kişilerin barınak ihtiyaçları hakkında bir değerlendirmede bulunmamış, ne de Çevre

⁴⁴ Uluslararası Göz Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü, Care International, ya da Alman Arbeitsgruppe Entwicklung und Fachkraefte STK'sına.

⁴⁵ Bu kurumlara geri gönderilen kişilere yardımcı olan kuruluşlar olarak belirlenmişlerdir, bu yardımlar küçük işyerlerinin açılmaları, ya da tarımcılık için malzemelerin verilmesi ve de eğitim seminerlerinin, kariyer yapmaları için sunulan yardımlarıdır.

⁴⁶ Gilan, Ferzovik, Kamenitsa, Novobırdo ve Vitina, Yakova, Deçan ve Istok.

⁴⁷ Örnek olarak Ferzovikta sosyal hizmetler merkezi ve Kameničadaki belediye geri dönüş yetkilisi geri gönderilen kişileri ziyaret ettiklerini ve onlara ilgili prosedürlerle ilgili bilgi verdiklerini iddia etmektedirler.

⁴⁸ Strateji, Bölüm 5, Sosyal Barınak ve Mülkiyet Konuları.

ve Alan Planlaması Bakanlığı ya da yabancı bağışçılardan⁴⁹ finans edilmesi için herhangi bir proje önerisi hazırlamış durumda.

Oturma ve barınak sorunu yurtlarına geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonu ve sürdürülebilir bir dönüşün sağlanması için en önemli meydan okumaları (problemleri) teşkil etmektedir. Birçok konuda bu kişilerin burada çatışmalar esnasında ya da burada olmadıkları⁵⁰ esnasında mülkiyetleri (evleri) tahrip edilmiş ya da oturulmaz hale gelmiş. Bunda ziyade, Rom, Aşkale ve Mısırlı topluluk üyeleri tarafından karşı karşıya kalınan en önemli sorunlardan biri emlak sahipliği ve konut ya da barınak konuları hakkında yasal durumlarının belirsizliği oluşturmaktadır. Kosova'dan ayrılmadan önce yasal olmayan yerleşim yerlerinde geçici olarak barınaklarda yaşayan kişiler Kosovaya dönünce konuklama ve barınak konusunda büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Birçok konuda yurtlarına geri gönderilen kişiler barınak açısından geçici olarak akrabalarında oturmaktadırlar. Ancak, birçok durumda da bu kişiler uzun vadede bir yerde kalmak konusunda sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Yurtlarına gönderilen kişilerin bazıları geçici olarak kullanılan toplu barınaklarda ya da yerlerinden edinmiş kişileri için kamplarda⁵¹ kalmaktadırlar.

4. KARARLAR

Yurtlarına Geri Gönderilen kişilerin Renetegrasyonu Stratejisi ve Stratejiyle ilgili Eylem Planı sağlık, eğitim, istihdam, sosyal bakım, konut sorunu ve mülkiyet konularıyla ilgili sürdürülebilir ve uzun vadeli çözümü sağlamak konusunda en önemli belgeleri teşkil etmektedirler. Ancak, bu Strateji ne merkezi hükümet ne de yerel düzeyde uygun bir şekilde uygulanmadı.

Strateji ve Eylem Planının belediyeler dahil olmak üzere kamu yönetimlerine dağıtılmasını sağlanması konusunda merkezi hükümet tarafından az çok çabalar sarf edilmiştir, ve ayrıca konuyla ilgili belediye yetkilileri tarafından Strateji hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanması konusunda birkaç talep yapılmıştır. Bu nedenle, yerel yetkililer yurtlarına geri gönderilen kişiler hakkında sorumluluklarının ne olduğu konusunda görevlerinin ne olduğunu hala bilmemektedirler ve bu kişilerin renetegrasyonu konusunda ilgili yerel yönetimlerinin net sorumlulukları hakkında prosedürlerin ne olduğuna dair merkezi hükümetten hala talimatları almış bulunmamaktadırlar.

⁴⁹ Eylem Planı detaylı planı tasarlamaktadır ki bu plana göre Çevre ve Alan Planlaması Bakanlığı kendi bütçeleri vasıtasıyla 125 bireysel ev inşa etmelerini ve de farklı belediyelerde korumasız durumda olan ve mülkiyeti olmayan 175 ailenin barınması için yedi sosyal konutun (binanın) yapılmasını öngörülmektedir. (Amaçlar 57 ve 58).

⁵⁰ Örnek olarak İstog ve Klina (İpek bölgesi) belediyeleri geri dönenler hakkında kayıtlı bilgileri olmamasına rağmen geri dönenlerin yüzde 70-80'nin Rom, Aşkale ve Mısırlı ailelerin olduğunu ve tahrip edilen evlerine dönme imkânı bulamadıkları tahmin edilmektedir. (Kaynak: belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş ofisi).

⁵¹ Zorla geri gönderilen Romların Kuzey Mitroviçanın Osterdo kampında ve de belediyenin güney kesiminde Romların Mahallesinde geçici olarak barınak bulduklarına dair bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda İstok belediyesinde aşırı korkunç olan konulara dair da bilgiler verilmiştir. Ki bu durumlarda geri gönderilen kişiler kendilerine oturacak ev bulamayınca KFOR ve belediye topluluklar ofisi görevlisinin müdahalesiyle bu kişiler geçici olarak Curakovaçta yasal olmayan kampa geçici olarak yerleştirilmişlerdir.

Merkezi hükümet ve yerel düzeydeki hükümetler arasında kurulması gereken eşgüdüm hala kurulmamış durumda. Belediyelere bugüne kadar zorla ilkelerine gönderilen kişiler hakkında bilgilendirilmemiş ve konuyla ilgili bilgiler kendilerine gönderilmediği gibi Stratejini uygulanmasına dair de ilgili bakanlıklar ve belediyeler arasında bilgi alışverişi konusunda eşgüdüm (koordineyi sağlamak) sağlanmamıştır. Netice olarak da belediyelerden hiçbiri öz yurtlarına gönderilen kişilerin varışları esnasında re-entegrasyonu hakkında politikalarını ya da prosedürlerini hala belirlememiş.

Konuyla ilgili bakanlıklar tarafından bütçelere özel ihtiyaçlar hakkına gereksinimler hazırlanmasına rağmen, Stratejinin uygulanmasına konusunda yerel hükümetler tarafından herhangi bir bütçe ayrılmamıştır. Belediyelerde hiçbiri kendi bütçelerine stratejinin uygulanması için yapılacak olan harcamaları bütçelerine dahil etmemişler, ve Strateji vesilesiyle tespit edilen özel re-entegrasyon programlarının uygulanması için herhangi bir bütçe ayrılmamış ne de sağlanmıştır.

Sürdürülebilir geri dönüş ve bu kişilerin reentegrasyonu Kosova belediyelere için hala en büyük meydan okumayı ya da sorunu teşkil etmeye devam etmektedir. Uluslararası kurumlardan yapılan yardımların çoğu gönüllü olarak geri dönüşü desteklemeyi amaçlarken, öz yurtlarına geri gönderilen kişiler Kosova'ya dönünce çoğu defa ne Kosova kurumları ne de uluslararası kurumlar tarafından destek görmekteyler. Konuklama ve mülkiyet konularına sınırlı erişimleri olduğu gibi eğitim, sağlık, sosyal bakımı, istihdam ve ekonomik açıdan en temel hizmetlere erişime zorlukları yurtlarına geri gönderilen kişilerin karşı karşıya kaldıkları en büyük sorunları teşkil etmektedir. Bu sorunlardan kurtulmak için hem merkezi düzeyde hem de yerel düzeyde ilgili bakanlıklar tarafından oldukça büyük ve önemli çabaların sarf edilmesi gerekmektedir, ancak bu sorunlar çözüldüğünde yurtlarına geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonu ve sürdürülebilir geri dönüşü sağlanmış olabilir.

5. ÖNERİLER

Merkezi hükümete öneriler:

- Stratejinin uygulanması için gerekli olan hükümet fonlarının ayrılması ve Eylem Planının uygulanmasında yardımcı olmaları;
- Stratejini uygulanmasını gözetlemesi ve denetlemesi için bakanlıklar arasında eşgüdüm organının kurulması; ilgili bakanlıklar ve de belediye düzeyi ve merkezi düzeydeki yetkililer arasında yapılacak olan çalışmaların koordinasyonunu sağlamak ve yerel düzeydeki yetkililerin sorumlulukları ve prosedürleri hakkında ana hatları belirlemek konusunda talimatların verilmesi;
- Re-entegrasyon, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal bakım ve barınak alanlarında Stratejinin uygulanması için ilgili bakanlıklar tarafından düzenlenmiş planların hazırlanması ve gereken önlemlerin alınması;
- Sürdürülebilir dönüş ve reentegrasyon konusunda gerekli olan temel şartları sağlamak için re-entegrasyon, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal bakım ve

barınak alanlarında Strateji amaçlarının uygulanması için tüm önlemleri almalıdırlar

- İlgili kurumlara ve özellikle belediye yetkililerine Strateji Planını ve Eylem Planının dağıtılmasını sağlamalıdır, ayrıca Stratejinin içeriği hakkında belediye yetkililerine eğitim seminerlerini düzenlemelidir;
- Belediye strüktürü içerisinde belediye topluluklar ofisi ve belediye geri dönüş yetkililerinin yasal statüsünü güçlendirmelidirler ve adı geçen ofislerin/yetkililerin görevlerini yerlerine getirmeleri için uygun yedekler ve destek sağlanmalıdır.
- Ev sahibi ülkeler ile olduğu gibi yerel ve uluslar arası sivil toplum kuruluşları ile sıkı işbirliği yapılarak, finansi ve teknik yardım işbirliği yapılmalı strüktürel ve fon temin etme re-entegrasyon programları ile yerel yetkililer kapasitelerinin artırılması temin edilmelidir.

Belediye yetkililerine öneriler:

- Yerel düzeyde Stratejinin ve Eylem Planının uygulanması için hükümet gönderilecek olan bütçe önerilerine konuyla ilgili fonların ayrılması gereklidir ve kendi bütçeleri daha doğrusu belediye bütçelerinden ve Strateji ve Eylem Planının uygulanması için fonların ayrılması gereklidir;
- Yurtlarına geri gönderilen kişilerin re-entegrasyonu ile ilgili tüm belediye yetkililerine gereken belgeleri ve konuyla ilgili talimatları gönderir, ayrıca belediye yetkililerine Stratejinin amaçları ve uygulanması konusunda sorumluluklarını bildirmelidirler;
- Belediye topluluklar ofisi, belediye geri dönüş yetkililerinin/ofislerinin görevlerini yerlerine getirmeleri için gerekli olan maddi, idari ve siyasi desteği sunmalıdır;
- İlgili bakanlıklarla eşgüdüm mekanizmalarını kurar ve belediye yetkilileri bilgi alışverişinde bulunabilirler, konuyla ilgili belediye politikalarını, programları hazırlayıp girişimlerde bulunabilirler.
- Yurtlarına geri gönderilen kişilerin eğitim, sağlık, sosyal bakımı, istihdam ve diğer entegrasyon olanakları hakkında belediye hizmetlerine erişimleri olduğuna dair bilgilendirme etkinliklerinde bulunmalı ve angaje olmalıdırlar.

Uluslararası kuruluşlara ve ev sahibi devletlere öneriler:

- UNHCR: ev sahibi devletlerde ilgili makamlara ve Kosova kurumlarına Kosovalı bireylerin uluslararası çapta korunma ihtiyaçlarına dair kılavuzları sağlar: ve bireylerin yurtlarına geri gönderilmelerinin uluslararası insan hakları standartlarına göre uyumlu olup olmamasını takip etmelidirler.

- Ev sahibi devletler: Yurtlarına gönderilen kişilerin kabul ve re-entegrasyonu konusunda şartları göz önünde bulundurur ve sorumluklarını yerine getirmeleri konusunda Kosova kurumlarını desteklemelidirler.